

חידות מרתקות על פרשת השבוע לפאר את שולחן השבת

שאלות ותשובות לפרשת "שלה-לך"

1. למה נסמכה פרשת המרגלים לפרשת מרים?
מפרש"י (יג, ב) לומר לך שהמרגלים לא למדו מוסר ממרים, והוציאו דיבת הארץ רעה ולכך נענשו.
  2. "שלה לך אנשים" (יג, ב). מובא במדרש תנחומא (ה): אע"פ שאמר הקב"ה למשה "שלה לך אנשים", לא היתה השליחות מהקב"ה שילכו, שכבר אמר להם הקב"ה שבחה של א"י, שנאמר (דברים ח-ז) "כי ה' אלוקיך מביאך אל ארץ טובה". ומה הוא אומר "שלה לך" - אלא ישראל בקשו דברים הללו. ובמדרש "לקח טוב" תמה למה לא מנעם הקב"ה מלשלה?
אלא כדי להוציא תאוותם ולשלם להם גמולם, וכדי לשלם שכר טוב ליהושע וכלב. וכן הוא אומר (דברים ל-ט"ו) "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע", היינו דתנו (אבות פ"ג מט"ו) הכל צפוי והרשות נתונה, בא להיטהר מסייעין אותן, בא להיטמא פותחין לו, ללמדך שאין מוליכין את האדם אלא בדרך שבה הוא רוצה. וכן כל אדם שהביא הקב"ה בעולמו אע"פ שגלוי וידוע לפניו שהכל לא ישמרו משמרתו, הביאם לעולם הזה, הזוכה זוכה לעצמו והחוטא חוטא לעצמו.
  3. "ויתורו את ארץ כנען" (יג, ב). מדוע זכה כנען שנקראת הארץ על שמו?
לפי כששמע שישאל באין, פינה את המקום. א"ל הקב"ה: אתה פינית את המקום, חייך שתקרא הארץ על שמך, ואתן לך ארץ יפה כמותה, וזו אפריקי (מדרש הגדול). ובמדרש "ילמדנו" איתא: ראה הקב"ה שאין לישראל זכות שיכנסו לארץ, נזכר ביצחק אבינו שנולד לאברהם כשהיה בן מאה שנה, ושרה בת תשעים שנה, ובזכות מאה תשעים שנה אלו, נתגרש כנען מהארץ, שנענן בנימטריה 190.
  4. "איש אחד למטה אבותיו" (יג, ב). יש להבין מדוע לא היה מהמרגלים איש משבט לוי?
מיישב ה"חוקני" לפי ששליחות המרגלים היתה כדי לכבוש את הארץ, ומאחר ולשבט לוי לא היה נחלה בירושלם הארץ לא הלך נשיא משבט לוי.
  5. "איש אחד למטה אבותיו תשלחו" (יג, ב). תמוה למה המרגלים ששלח משה הביאו אסון על ישראל ולא אלה ששלח יהושע ליריחו?
אלא בימי משה שלחו י"ב מרגלים אחד לכל שבט, כי לא היה אחדות בבני"י ולא סמכו על שליח של שבט אחר, משא"כ בימי יהושע שבני"י מאוחדים היו וסמכו כולם על ב' המרגלים, לכן הצליחו.
  6. "איש אחד למטה אבותיו תשלחו כל נשיא בהם" (יג, ב). יש לעיין מדוע נאמר כאן כל נשיא בהם", לשון שלא מצינו כמותה בשאר מקומות? [בשאר מקומות נאמר: "איש ראש לבית אבותיו", "נשיאי מטות אבותם" (במדבר א, טז), "נשיאי ישראל ונשיא אחד נשיא אחד ממטה תקחו"]?
כתב הרשב"ם: ש נשיא כאן אינו במונח הרגיל של ראש לשבטו, אלא "נשיא" מלשון נשיאות לב - נדיבות לב. והיינו שהקב"ה אמר למשה רבינו שיכריזו מי מהעם רוצה להתנדב מיוזמתו, ללכת לרגל את הארץ, אנשים שהם גיבורים, ומתוכם בחר משה י"ב אנשים. ולכן כתב "באזוניי לתורה": נאמר כאן כל נשיא "בהם", מאלו שהציגו מועמדות לשליחות בחר י"ב אנשים. והרמב"ן כתב: והנה האנשים האלה, לא נקבו בשמות על פי ה', כאשר היה בפקודים (לעיל א-ה טו) ובחלוקת הארץ (בפ' מסעי ל"ד יט-כח), כי מצות ה' לא תבוא בה תקלה לעושה, ושומר מצוה לא ידע דבר רע. רק הוא יתברך צווה למשה, "איש אחד למטה אבותיו תשלחו...", ושיהיו נשיאים, ומשה מדעתו בירר את אלה ושלחם, והם גמלו לנפשם רעה.
  7. "כולם אנשים ראשי בני ישראל המה" (יג, ג). הנה הכתוב מעיד עליהם "כולם אנשים ראשי בני" המה", ראשי בני" נבחרו ע"י משה רבינו מפי הגבורה כי היו המופלאים והמעולים שבהם. ורש"י מבאר: ואתה שעה כשרים היו. ובכתבי האר"י (שער הגלגולים הקדמה ל"ו) כתב: בעשרת המרגלים טרם חטאם התעברו נשמות עשרת השבטים הקדושים, בני יעקב. ומכל זה מתחזקת התמיהה אם המרגלים היו כה צדיקים, כיצד חטאו בחטא דיבת הארץ רעה? וביותר התמיהה מדברי הזוהר שהמרגלים דיברו סרה על א"י, דחששו לאבד מעמדם כנשיאי העדה, דאמרו אם יכנסו ישראל לארץ, נעבור אנחנו מלהיות ראשי העם, וימנה משה ראשים אחרים?!
- א. והנה נמרא (ב"ב דף ע"ג:) מסופר שרבה בר בר חנה ראה את גוויתיהם של מתי מדבר שלא זכו להיכנס לארץ, והם שוכבים אפרקדן כשפיהם כלפי מעלה, צהובות ומבושמות. המהרש"א מבאר: מה שראה רבה בר בר חנה את פני מתי המדבר כלפי מעלה, הוא סימן שגם בחטאם לא התכוונו למרוד חלילה בה', אלא שעבדו בכל עת עם לבם לשמים, ותנוחתם כלפי מעלה הוכיח זאת, כלשון המשנה (ר"ה כ"ט): "וכי נחש ממית או מחיה? אלא בשעה שהיו ישראל מסתכלים כלפי מעלה ומשעבדים את ליבם לאביהם שבשמים היו מתרפאים". וע"כ חשש המרגלים היה שבני"י יכנסו לארץ וירדו ממעלתם לה זכו בעת שהותם במדבר. במדבר הייתה דעתם פנויה ללימוד תורה ולעבודת ה', מאחר ודאגת פרנסה לא היה להם, שמלתם לא בלטה, רגלם לא בצקה, ענני הכבוד נשאום, ו"המן" היה מזון רוחני - מזון מלאכים שירד להם מהשמיים יום יום. ע"כ חששו המרגלים וסברו שעדיף שבני"י יישארו במדבר בדרגות רוחניות גבוהות ונאצלות, מבלי להתמודד עם תלאות החיים המסיחות הדעת מעבודת הבורא. הם חששו שבכניסתם לארץ, כאשר יהיה עליהם לחרוש, לזרוע ולקצור, לבנות בתים ולכנס נכסים, דעתם לא תהיה פנויה ומיושבת לעסוק בתורה. א"כ המרגלים היו צדיקים, דאגו למעלותיהם הרוחניות של עם ישראל, ולכן מותם נקבע כיום צער לדורות. וע"כ חששו שאותם ראשים ונשיאים שהתאימו למצב הרוחני של דור המדבר, לא יתאימו למצב הרוחני של א"י, ונשאי התפקידים יתחלפו. אלא שטעו טעות נוראה שערסו חשבונות אלו, שהקב"ה הניח את הנשמה בתוך הגוף כדי שגם החומר יעלה ויתעלה, כך שכל הגוף יהיה קודש לה', והמרגלים שחשבו כי עם ישראל באותו זמן אינו ראוי לקדש את הגוף והחומר ע"י הנשמה, פעלו בניגוד לרצון הקב"ה, שרצה להכניס את ישראל לארץ ולהנהיגם ע"פ דרך הטבע, כדי שבעיסוקם בתורה ובמצוות יקישו את ענייני העולם הזה וירוממו אותם, וזאת ביקשו המרגלים למנוע, ועל כך נענשו (דרך עץ החיים).
- ב. נשיאי ישראל שמעו דברי נבואת אלדד ומידד שמשמה מת יהושע מכנים את בני"י לארץ, ואז נכנסה בהם קנאה ביהושע, וקשה היה להם לקבל העובדה שהוא יכניס העם לארץ, כי הכירו את יהושע עוד בצעירותו, ועתה אף שהוא נשיא שבט אפרים ראו עצמם שאר נשיאי ישראל

חידות מרתקות על פרשת השבוע לפאר את שולחן השבת

שווים אליו בנשיאותם. ואיך פתאום יעמוד בראש העם, ויהיה המכניס לישראל לארץ. ועל הקנאה אמר רבי אלעזר הקפר (אבות פ"ד כ"א): 'הקנאה מציאה את האדם מהעולם'. ע"כ מרוב קנאתם בו, העדיפו להוציא לשה"ר על א"י, ואף שע"י כך יצטרכו להישאר במדבר עוד שנים, העדיפו "תמות נפשי עם פלישתים", העיקר שיהושע לא יכניסם לארץ. ולכן במיתתם היו תולעים יוצאים מלשונם, לאות ומופת שהקנאה שורש הטאם, "ורקב עצמות קנאה" (משלי י"ד). ואמרינו בגמ' (שבת דף קנ"ב): כל מי שיש לו קנאה בלבו, עצמותיו מרקיבים. ע"כ נשתרבה לשונם עד טבורם, ותולעים יוצאים מלשונם ובאים עד טבורם.

ג. הכבוד הוא שגרם למרגלים שיצאו דיבה על הארץ, וגרמו מיתה להם ולכל דורם. מיראתם פן ימעט כבודם בכניסת הארץ - שלא יהיו הם נשיאים לישראל, ויעמדו אחרים במקומם" (מסילת ישראל פרק י"ט).

ד. המרגלים התכוונו לשם שמים, שישארו בני" במדבר וילמדו תורה ממשה רבינו. אך הם לא היו צריכים לשקר ולומר "כי עז העם", אלא היו צריכים לומר שהכנענים קינצו האילנות, ואין זו ארץ זבת חלב ודבש (תפארת יהונתן י"ג, ב').

ה. המרגלים חששו שבנ"י יאכלו מפירות א"י וימשכו לתאוות ויבעטו בה'. ויש למונעם מלבוא לשם (תפארת שלמה י"ד ח').

ו. בדברי רבותינו מצינו עוד כמה הסברים: הפחד לאבד את כל הטובות שהיו במדבר: מן, באר וענני כבוד. הפחד לאבד את משה. הפחד לאבד את נשיאותם ותפקידם. שמם גרם (וכדברי המדרש שמותיהן כעורין ומעשיהן כרועין). הזמן גרם שהיו בחודשים תמוז ואב ששרו של עשו הס"מ שולט בעולם. המחשבה לחשב חשבונות של הקב"ה.

8. כיצד סדר המרגלים בפסוקים?

א. לפי גילם (ספורנו י"ג ד').

ב. וי"א לפי מעלתם. (רמב"ן י"ג ד'), (ולדבריו יהושע וכלב לא היו החשובים מבין המרגלים).

9. מדוע צריך להזהר מאוד בקריאת השם לבנים?

"שמוע בן זכור" (יג, ד) לעולם יבדוק אדם בשמות לקרוא לבנו בשם הראוי להיות צדיק, כי פעמים השם גורם טוב או רע, כדמצינו במרגלים 'שמוע בן זכור' על שלא שמע בדברי המקום, וכאילו שאל בזכורו (תנחומא האזינו ז).

10. כמה מדות נאמרו בשמות?

"סתור בן מיכאל... נחבי בן ופסי" (יג, יג-יד). א"ר יוסי בר חנינא ארבע מדות נאמרו בשמות, יש ששמותם נאים ומעשיהם נאים, יש ששמותם כעורים ומעשיהם כעורים, יש ששמותיהן כעורים ומעשיהם נאים, ויש ששמותם נאים ומעשיהם כעורים, שמותיהם נאים ומעשיהם כעורים - זה ישמעאל ועשו. ישמעאל שומע אל, עשו עושה רצון עושו. שמותיהם כעורים ומעשיהם נאים - אלו עולי גולה (עזרא ב' נ"ג) בני ברקוס בני סחסרא בני תמח ובנו בית המקדש. שמותיהם כעורים ומעשיהם כעורים - אלו המרגלים, מה כתיב בהם, סתור שסתרו אל מן העולם, נחבי, שהחביא את דבריו (של הקב"ה). שמותיהם נאים ומעשיהם נאים - אלו השבטים (תנחומא שלח ו).

11. "ואלה שמותם.. אלה שמות האנשים אשר שלח משה לתור הארץ" (יג, ד-טז). תמה הריב"א (עז"ת, הובא ברבותינו בעלי התוספות) תמה: הלא נאמר "אלה שמותם" א"כ למה כתוב שוב "אלה שמות האנשים"?

ותירץ בשם רבינו משה מקוצי, דהתורה באה להדגיש "אלה שמות האנשים" - שלא שינה משה שמותם, ורק יהושע שינה.

12. מי היו נשותיו של כלב?

א. בגמ' מגילה דף י"ג. מובא שכלב נשא את בתיה בת פרעה.

ב. ובמסכת סוטה דף י"ב. מובא שכלב נסע את מרים - אחות משה ואהרן (מעניין ששתייהן הצילו את משה רבינו).

13. "ויקרא משה להושע בן נון יהושע" (יג, טז). חז"ל פירשו: שמשה התפלל עליו י-ה וישעך מעצת מרגלים. יש להבין מדוע התפלל משה על יהושע יותר משהתפלל על כלב ועל שאר המרגלים?

א. מבאר ה"גור אריה": גנאי גדול יש לאדם שתלמידו אינו כהוגן, שיאמרו אלמלא למד כך מרבו, לא היה עושה מעשים אלו. כן מצינו בגמ' ברכות דף י"ז: "אין פריך ואין צווחה ברחובותינו", שלא יהא בינינו בן או תלמיד שמקדיח תבשילו ברבים.

ב. משה רבינו הכיר את יהושע וידע שכוונתו לטובה, לכן התפלל עליו שלא תשתנה דעתו. על שאר המרגלים הוא לא ידע מה להתפלל. אם יתפלל שלא תשתנה דעתם, שמא כבר עכשיו כוונתם לרעה. אם יתפלל שתשתנה דעתם לטובה, שמא גם בלא תפילתו הם ינהגו כך (ותפילתו - תפילת שוא). לכן הוא לא התפלל עליהם (מושב זקנים מבעלי התוס' י"ג, ט"ז).

ג. או בגלל שהוא משבט יוסף, שכבר נכשל בעוון לשון הרע (כלי יקר י"ג, ט"ז).

14. מדוע שינה משה את שמו של הושע ליהושע?

"יהושע היה שר צבא במלחמת עמלק, ויצא קולו כנוצח עמלק, לכך שינה שמו, שלא יכירוהו" (טור) (אוצר מפרשי הפשט).

15. מדוע משה הוסיף לו דווקא את האות י'?

א. לרמוז שיהיה לו כח לעמוד כנגד עשרה מרגלים שדיברו רעה.

ב. אמרו חכמינו: יהושע נטל שכר עשרה המרגלים, ולכן נתוסף בו י' יתירה. ומובא בספר "חסד לאברהם" דבליה הראשון שהאדם נמצא בארץ ישראל, זוכה הוא על ידי קדושת הארץ לנשמה יתירה. אך המרגלים לא קיבלו חלקם הרוחני, כיון שחשבו רעה על ארץ ישראל, ועל כל בן יהושע נטל חלקם, וזה הרמז בתוספת האות י' לשמו, על החלק שייטול בקדושת ארץ ישראל נגד כל י' המרגלים.

16. מהיכן נטל משה אות י' והוסיפה לשמו של 'הושע'?

בגמ' סנהדרין דף ק"ז. ובמדרש רבה (מ"ז-א) איתא: אות י' של שרי היה עומד וצווח לפני הקב"ה, מדוע הוציאהו משרה הצדקת. והמהרש"א בסנהדרין כתב: נטל הקב"ה אות י' משרי, שהוא אות השם שבאיש, ונתן לה אות ה', שהוא אות השם שבאשה, לרמוז לה שתזכה לבן. והיה אות י' עומד וצווח, עד שניתן ביהושע. ומ"מ כיון שאות י' מנע אותה מלהיות לה בן, ע"כ כשנתוסף ליהושע לא זכה לבן (ליהושע היו רק בנות - מגילה י"ד): אף שזכה ע"י אות י' להינצל ממרגלים, ולהיכנס לא"י. ובגמ' עירובין דף ס"ג: מובא טעם אחר מדוע ליהושע לא היו בנים, דאמר רבי אבא בר פפא: לא נענש יהושע אלא בשביל שביטל את ישראל לילה אחת מפריה ורביה (שהמשיך את המצור על יריחו אל תוך

חידות מרתקות על פרשת השבוע לפאר את שולחן השבת

הלילה, וארון ה' שיצא עמהם למלחמה, לא הוחזר באותו הלילה למשכן שהיה בגלגל), ולמדנו שכל זמן שארון ושכינה שרויין שלא במקומן - אסורין בפריה ורביה.

17. לפי איזה סדר יקומו הנפטרים בתחיית המתים?
- בספר "פנינים יקרים" הביא מ"האוהב ישראל" שכתב בליקוטים: איתא במדרש, בשעת תחיית המתים יקומו המתים לפי סדר א-ב, תחילה אברהם... בנימין... וכו'. ורבי חיים קניבסקי שליט"א כתב בספרו "דרך שיחה" (עמ' תכ"ה) שחיפש לזה מקור הרבה שנים, ומצא שכך כתב המב"ט ("בית האלוקים" שער היסודות פנ"ה) בשם המקובלים. וב"יד הרמ"ה" (סנהדרין ז"ב). כתב שתחיית המתים תהיה לפי סדר דרגתם. ע"כ. ואולי יש לומר שאכן תחיית המתים תהיה לפי סדר א-ב, והסדר הפנימי של כל אות יהיה לפי דרגתם. והנה מצינו בחז"ל - אדם שיש בו ענוה יעמוד בין הראשונים בתחיית המתים. ובתרגום יונתן מובא: כשרצה משה לקרוא להושע בשם "יהושע", חשש שמא יתרעם יהושע שגורם לו בזה שיתאחר לקום בתחיית המתים, כי בתחילה אות הראשונה של שמו היתה ה' (הושע) וכעת י' ("יהושע"). אולם כשראה ענותנותו של יהושע, לא חשש מזה, כי ענווים יקומו ראשונים בתחיית המתים, א"כ נמצא שע"י שמשנה שמו ל"יהושע" לא גורם איחור, לכן שינה שמו ל"יהושע".
18. מדוע בפר' האיזנו קורא משה ליהושע - 'הושע'?
- א. כי שינוי שמו היה כדי להצילו מעצת מרגלים, ולאחר שתם אותו דור - חזר לקרותו בשמו הראשון (כלי יקר דברים ל"ב, מ"ד).
ב. רש"י שם כותב שהסיבה היא כדי להראות שלא זחה דעתו של יהושע עליו אפי' אחרי שנתנו לו גדולה).
19. מתי נשלחו המרגלים ומתי חזרו?
- בגמ' תענית (דף כ"ט). מובא: המרגלים נשלחו בכ"ט סיון, וחזרו בח' אב בערב, דחודש תמוז דשנה זו היה חודש מלא.
20. איזו עצה נתן משה למרגלים והם לא הקשיבו לו?
- משה אמר למרגלים שלא יכנסו לארץ כנגבים והם נכנסו כנגבים ולקחו מפרי הארץ בלי לשלם (אלשיך דברים א כ"ד).
21. מה מסר משה למרגלים כדי שינצלו מהענקים?
- משה מסר למרגלים מטהו כדי שינצלו מהענקים. וי"א שמסר להם שם קדוש וביכותו ניצלו (זוהר פר' שלח ק"ם ע"ב).
22. "ומה הארץ אשר הוא יושב בה הטובה היא אם רעה" (יג, יט). וכי יעלה על הדעת שארץ שהבטיחה הקב"ה לאבותינו תהיה רעה?
- אלא א"י שהבטיחה הקב"ה טובה היא, והטוב תמיד נמצא אף אם לפעמים מכוסה הוא ברע (ס' הזכות) ורבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל היה אומר ע"ה"כ (תהלים קכ"ח) "וראה בטוב ירושלים" - על האדם להשתדל לראות רק את הצד הטוב והחיובי של ירושלים וא"י. אמי ע"ה נהגה לומר, הקב"ה ברא אותנו עם שתי עינים, אחת לראות הטוב והיפה ואחת לראות מה שאינו טוב, פה בא"י אני מסתכלת רק עם העין הרואה הטוב והיפה (עטרת רש"י).
23. "היש בה עין אם אין" (יג, כ). בקליפת איזה פרי התחבאו המרגלים?
- מעשה בבת של ענה אחד מהענקים שנכנסה לפרדס ואכלה רימון וזרקה קליפתו, כיון שהמרגלים חיפשו מקום להתחבא, היו סבורים שהקליפה היא מערה, נכנסו כולם לתוכה, שנים עשר איש! לאחר זמן, אמרה אחזור ואשליך את הקליפה, שאבי לא יראה שאכלתי רימון, נכנסה והשליכה אותה מחוץ לפרדס, אמרו המרגלים זה לזה 'ראו גבורתה', והיא אמרה שהם חגבים... (ילקוט פתרון תורה י"ג ל"ג). (ובתוס' שאנץ במסכת סוטה דף ל"ה. מובא שנכנס מרגל אחד לתוך הקליפה).
24. "זיעלו ויתורו את הארץ" (יג, כא). מה היה קורה למי שהיה אומר 'אלו מרגלי ישראל'?
- כשנכנסו מרגלים לארץ, מי שהיה אומר 'אלו מרגלי ישראל' - היה דומם כאבן (מכילתא שמות ט"ו ט"ז).
25. כיצד נקרא אביהם של אחימן ששי ותלמי (יג, כב)?
- א. י"א ארבע.
ב. י"א ענק.
26. "ואשכול ענבים אחד" (יג, כג). מאין היו ישראל מנסכים כל מ' שנה במדבר?
- אמר רבי לוי: מהאשכול. אפשר כן שיסתפקו מאשכול אחד כל מ' שנה? א"ר אבא בר כהנא: פירות היו גסין אותה שעה (שיר השירים רבה פ"ד-יב) (תורה שלמה).
27. כמה מרגלים היו?
- מח' בירושלמי (סוטה) בין רבי עקיבא לרבי ישמעאל או 12 או 24.
28. כמה מיני פירות הביאו?
- 3 מינים: אשכול ענבים, מן התאנים ומן הרימונים.
29. כמה לקחו מכל מין ומין?
- מהענבים לכו"ע לקחו אשכול אחד בלבד, אך מן התאנים ומן הרימונים בפשטות לקחו אחד מכל אחד, אך יש מפרשים שמשמע מהם שאליבא דמ"ד ש-24 מרגלים היו, לקחו יותר מפרי אחד מכל אחד.
30. מדוע דווקא פירות אלו?
- א. זה מה שהיה בנמצא.
ב. ייתכן שיש בהן רמזים מסוימים, למשל: שלושתן קשורים לתורה.

חידות מרתקות על פרשת השבוע לפאר את שולחן השבת

31. האם כל המרגלים נשאו את הפירות?
 א. לפירש"י: 10 מרגלים נשאו, ויהושע וכלב לא.
 ב. יש דעות שכל 12 המרגלים נשאו כולל יהושע וכלב.
 ג. יש דעות שעשו החלפות כל כמה זמן.
 ד. יש דעות שיהושע וכלב נשאו עד הגיעו למחנה ישראל, ושם לקחו המרגלים האחרים.
32. כמה מרגלים נשאו את האשכול, וכיצד זה מתיישב בפסוק "וישאוהו במוט בשנים"?
 א. לפי הזוהר, רק יהושע וכלב נשאו את האשכול, והם השנים האמורים בפסוק.
 ב. לפי רש"י ע"פ שפ"ח, 8 מרגלים נשאו את האשכול ב-2 מוטות, כלומר 2 מרגלים בראש כל מוט, ס"ה 4 מרגלים למוט, ו-8 מרגלים ל-2 מוטות.
 ג. י"א ש-8 מרגלים נשאו את האשכול ב-4 מוטות, ובכל צד היו 2 מרגלים, 2 למזרח, 2 לצפון, 2 למערב, ו-2 לדרום.
 ד. י"א ש-16 מרגלים נשאו את האשכול, או ביחד בו זמנית או במשמרות מתחלפות כל כמה זמן. ויפרשו את הפסוק שכל מוט או ראש אחד של מוט החזיקו 2 מרגלים, והיו כמה מוטות.
33. אם כל אחד יכול היה להרים משקל 40 סאה כמו שרואים בספר יהושע, כמה שקל האשכול ענבים שסחבו 8 מרגלים לפי רש"י (יג, כב)?
 ע"פ הכלל שמשא שאדם מרים לבדו הוא שלישי ממה שיכול להרים כשאחר מסייע לו להרים, הרי שכל אחד נשא שיעור של 120 סאה. כפול שמונה אנשים שהרימו את האשכול: 960 סאה. (רש"י מסכת סוטה לד). סאה זוהי מידת נפה, לר"ח נאה - 8.3 ליטר, לחזו"א - 14.3 ליטר. כלומר האשכול ששקל 960 סאה היה שוקל: לר"ח נאה - כמעט 8000 ליטר, ולחזו"א - כמעט 14,000 ליטר!
34. למי הראו המרגלים את פירות א"י, ולמי לא, ולמי היה אסור לראות את פירות א"י?
 ה'שפתי כהן' כתב: המרגלים הראו את הפירות רק ל'ערב רב', ולא לכל ישראל, דכתיב "וישיבו אותם דבר ואת כל העדה" - הם ערב רב. אחר שהלכו למשה ולאחריו ולכל עדת בני"י, הלכו גם כן אצל ערב רב, שהיו רחוקים ממחנה ישראל, ואחר שאמרו הלשון הרע הראום פרי הארץ לאמת דבריהם - אנשי הארץ כמה הם קשים וחזקים, ולערב רב הראו הפרי, לא לישראל ולמשה ולאחריו. והטעם שלא הראו המרגלים הפירות למשה ואהרן ולבני"י, כי משה אמר להם (לעיל פסוק כ) "ולקחתם מפרי הארץ" ואמר להם: אם פירותיה משונים, סימן שיש לה יתרון על שאר ארצות, והם לא הראום למשה ולאחריו, כי בזה היו מאמתים דבריהם". ובמדרש (רבה פר' חוקת י"ט כ"א) איתא שנאסר על דור המדבר לראות את פירות א"י, כדי שלא ייהנו מהם. וכשבאו להראות אותם לאחד מהם - היה מת מיד בטרם יראה אותם (במדב"ר י"ט כ"א).
35. "ויבואו עד נחל אשכול... למקום ההוא קרא נחל אשכול" (יג, כג-כד). תחילה כתיב אשכול חסר לשון יחיד, ולבסוף מלא לשון רבים, מדוע?
 תחילה נקרא ע"ש אשכול - שם אדם, ולבסוף אודות אשכול שכרתו (הגר"א). ע"ז נאמר "מגיד מראשית אחרית" (ישעי' מו י'), הכל היה צפוי להקב"ה, אשכול - אוהב אברהם היה, ונקרא כן על אודות האשכול שעתידין ישראל לכרות (אוצר מפרשי הפשט)
36. מהיכן לומדים בפרשה שכל דבר שקר שאין אומרים בו קצת אמת אינו מתקיים?
 "זבת חלב ודבש" (יג, כז), פירש"י: כל דבר שקר שאין אומרים בו קצת אמת בתחילתו אינו מתקיים בסופו.
37. היכן מסתתר בפרשה 'כריך עגול'?
 "בצורות" (יג, כח), פירש"י: "לשון חזק... ובלשון ארמי כריך עגול".
38. "ויהם כלב את העם" (יג, ל). מדוע דווקא כלב השתיק את העם ודיבר, ולא יהושע?
 א. כדי שלא יאמרו שיהושע רוצה כבר למלוך. וגם כי יהושע התבייש לדבר בפני משה רבינו, שלא יראה כאילו הוא בא למלא את מקומו (אלשיך י"ג, ל').
 ב. בגמ' (סוטה ל"ח) איתא: תחילה ניסה יהושע להתווכח עם המרגלים, אך הם השתיקו אותו באומרים: וכי ראוי יהושע שאין לו בנים שידבר בפנינו?! לכאורה, הטענה שליהושע אין בנים צריכה להוות סיבה לכך שהוא ידבר בפני העם אודות א"י, היות ואין לו בנים העתידים ליטול נחלה בארץ, ואין לו כל נגיעה לעניין א"י. א"כ מדוע השתיקו את יהושע? מבאר הגרי"ש אלישיב זצ"ל: הגמ' (יבמות ס"ד) לומדת מאברהם אבינו שישבת א"י יש בה זכות שגורמת להוליד בנים. זה מה שטען העם כלפי יהושע: הסיבה שהוא מבקש להיכנס לא"י, היא כדי שזכות הישיבה בארץ תגרום לו להוליד ילדים, ואין לך נגיעה גדולה מזו, ולכן השתיקו את יהושע (עלוך ליקוטים נפלאים).
39. היכן מסתתרים בפרשה ירידת המן וקריעת ים סוף?
 "אל משה" (יג, ל), פירש"י: "לשמוע מה שידבר במשה... והלא קרע לנו את היס, והוריד לנו את המן" וכו'.
40. היכן מסתתרים בפרשה 'סולמות'?
 "עלה נעלה" (יג, ל), פירש"י: "אפילו בשמים והוא אומר עשו סולמות ועלו שם" וכו'.
41. "ארץ אוכלת יושביה" (יג, לב). מדוע כשבאו המרגלים לארץ היו שם המון לווייתן?
 א. מנהג האמורים היה, שכשמת להם מת לא היו קוברים אותו מיד, אלא מניחים אותו בתוך ארון עד שימות אדם חשוב, ואז היו קוברים יחד איתו את כל המתים, כדי שיגן עליהם ויכנסו יחד איתו לגן עדן. כשהיו המרגלים בא"י נפטר איוב, וקברו יחד איתו עוד מתים, והמרגלים חשבו שכולם מתו באותו יום. לכן אמרו שזו "ארץ אוכלת יושביה" (שפתי כהן י"ג ל"א בשם הגאונים).
 ב. ה' עשה נס שימותו הרבה מהם ויהיו עסוקים במתיהם ולא ישגיחו במרגלים.
42. עם מי באות נשמות המתים שאין להן מנוחה במקומן?

חידות מרתקות על פרשת השבוע לפאר את שולחן השבת

ה'שפתי כהן' (ד"ה שמעתי שנמצא) כתב בשם הגאונים על דברי המרגלים: "ארץ אוכלת יושביה הוא", שהיה מנהגם של האמורים שכשמת אחד מקורביהם לא היו קוברים אותו מיד, אלא מניחים אותו בארון ומעבדים קבורתו עד שימות אדם חשוב, ואז היו קוברים אותם עמו, כדי שיגן עליהם ויכנסו עמו לגן עדן (לשיטתם). ואותו היום שבאו המרגלים לארץ כנען מת איוב (סוטה שם), והוציאו עם ארונו ארונות רבים לקברם עמו, והמרגלים ראו כל אותם ארונות, וחשבו שכולם מתו באותו יום, לכן אמרו 'ארץ אוכלת יושביה הוא', דחשבו שכל יום יש להם מתים רבים. והחיד"א (דבש לפי מערכת כ אות ז) הביא דברים אלו בשם גורי הארץ, שכן נהגו הכנענים. וכתב לבאר: "מאי דכתיב (לקמן לה כה) (אצל הורג נפש בשגגה) "עד מות הכהן הגדול", הטעם כי במותו ילקט עמו כל הנשמות שהולכות ערומות, דהיינו בלי מנוחה, ואז עולה עמו נשמת הנרצח, ולכן אחר שזה הנרצח הולך אל המנוחה, אז גם כן הרוצח ישוב אל נחלתו. וכן היו נוהגים הכנענים שבא", היו מכניסים מתיהם בארונות במערות עד מות אחד גדול הדור, ואז מוליכים כולם לקברו באותו יום, כי על ידי אותו הגדול ינחו במשכבותם על מנוחתם כל השאר" (אוצר פלאות התורה).

43. "הנפילים" (יג, לג). למה נקראו שמם נפילים?

א. לפי שהיו ממלאכים שנפלו ממקום קדושתם משמים (מדרש אגדה).
 ב. ד"א: ענקים מבני שמחזאי ועזאל, שנפלו מן השמים בימי דור אנוש (רש"י).
 ג. כל הרואה אותם - נופל מאימתם.
 ד. מתפלאים עליהם - ה'הדר זקנים' מבעלי התוס' כתבו: "אנשים מופלאים שכל רואיהם נפלאו מהם. ויש מפרשים: שכל רואיהם יראים פן יפלו עליהם מרוב גובהם". וכן כתבו גם ב'דעת זקנים' לרבותינו בעלי התוספות.
 ה. מחמת גודלם נפלו מבטן אמם - כתב ה'אברבנאל' (בראשית ו ד): מרוב גודלם נפלו מבטן אמם, ו'נפילים' מלשון (איוב ג טז) "או כנפל טמון לא אהיה", שנקרא כן העובר כשייוולד קודם זמנו כפי הטבע, שהוא לט' חדשים או יותר, לפי שהפילתו אמם, ובני האלוקים היו גדולים וחזקים בגופיהם, ובנות האדם היו קטנות דקות ושדופות קדים ביחס אליהם, ולכן העובר המתהווה מבטנם גדול וחזק כטבע האב המוליד, ולא היו הנשים לקטנותן יכולות לסבול בבטן עוברים גדולים כל ט' חדשים, והיו מפילים אותם קודם זמנם.

44. "בני ענק" (יג, לג). מה פירושו?

א. שם אביהם ענק.
 ב. שהיו עונקין את החמה בקומתן.

45. שמו של מי מהענקים נקרא על שם אצבעותיו, ומי מהענקים היה חורש הארץ ברגליו?

בילקוט 'מאור האפלה' ביאר שמות הענקים: "ושם אחימן ששי ותלמי" - 'אחימן' - שהוא מיומן לאחים - גדול שבהם. 'ששי' - שהיו לו 6 אצבעות ביד ורגל. 'ותלמי' - כשהוא מהלך נעשית הארץ תלמים תלמים".

46. עד מתי הענקים האריכו ימים?

עד חורבן בית שני - איתא ב'תנא דבי אליהו' (פרק כט): "הגיעו המרגלים לחברון, נטלו משם חמשה תאנים וחמשה רימונים ואשכול ענבים אחד. שמעו מהן אחימן, ששי ותלמי, ילידי הענק, ויצאו לקראתם. צווח בהן ששי צווחה אחת, ונפלו על פניהם ארצה, והתחילו הן מנפחין להם באפיהם, ועוד מנשבין להם בפניהם (כדרך שעושין למי שמתעלף). עד שנתיישבה דעתם עליהם". דברי ה'תנא דבי אליהו' מובאים ב'ילקוט שמעוני' (רמז תשמב) בשינויים: "צווח בהם תלמי צווחה אחת ונפלו על פניהם ארצה, התחילו מנפחים בפניהם ומנשבבים באפם עד שנתיישבה דעתם עליהם". וכתב ה'מגן אברהם' ('זית רענן' על הילקו"ש שם): "אנשי כנען היו מנפחים בפניהם כדי להחיותן". והנה רפואה זו למתעלפים, שיש לנשב ולנפח בפניהם, כבר מצינו ב'בעל הטורים' (שמות א טו), שלכך נקראה יוכבד 'שפרה', שכך דרך המיילדות, שפעמים שהוולד נולד מת, ולוקחת המיילדת שפופרת קנה, ומשימה בתוך מעיו של הוולד, ומנפחת בו, ומשיבה רוח הוולד, וזהו 'שפרה' מלשון 'שפופרת'. וב'ילקוט מעם לועז' (פסוק כג) הביא זאת בשם 'תנא דבי אליהו' עם הוספות: "וכשראו הענקים שהמרגלים קוטפים פירות אלו, בא תלמי וצעק עליהם, והם נפלו על פניהם מפחד, ופרחה נשמתם. באו הענקים ונשבו להם בפניהם עד שחזרו לתחת. אמרו להם: אל תתייראו, ולמה באתם לכאן לחפור הארץ, והרי הארץ ומלוואה שייכים לאלוקיכם, ולמי שהוא רוצה נותנה. ואח"כ פטרו אותם לשלום, ובשכר דברים שאמרו, נתן להם הקב"ה חיים ארוכים, ונשארו בחיים עד חורבן הבית השני" (אוצר פלאות התורה).

47. איך מתו הענקים?

הזוהר (ח"ג דף קס): כתב אודות מיתת הענקים: "הרפאים היו מאריכים ימים, וכשנחלשו, היה נחלש חצי הגוף, וחצי הגוף היה קיים. וכשמת חצי הגוף, היו לוקחים עשב מעשבי המדבר, והיו משליכים לפיהם ומתים. רבי יצחק אומר, שהשליכו עצמם לים הגדול ונטבעו ומתו".

48. מדוע בפסוק כתוב "כחגבים" (יג, לג), ורש"י (לפי גרסאות אחדות) מפרש "שמענו אומרים זה לזה נמלים יש בכרמים"? מדוע רש"י שינה מחגבים לנמלים?

אין הפרש משמעותי בין מידת נמלים למידת חגבים.

49. מה היה גובהם של המרגלים?

ב'הדר זקנים' (פסוק י"א) מובא: "אמר רבי יוחנן, כל אותם מרגלים גובהם 60 אמה". ונראה שכוונת בעלי התוס' להדגיש בזה את גודל פירות א"י, ואת עוצם הגבורה של בני ענק, ש"ב מרגלים, שכל אחד ואחד מהם היה גבוה 60 אמה, הצליחו להיכנס בקליפה של רימון, ואשה אחת הצליחה להרים בפעם אחת 12 אנשים גדולים וגבוהים אלו, ולהשליכם חוץ לפרדס (כדאיתא במדרש). וגם זה פלא מה שנאמר (לעיל יג כג) "וישאוהו במוט בשנים", ופרש"י: "שהיו צריכים 8 מרגלים לשאת במוטות אשכול ענבים, ואם היו כולם בגובה 60 אמה, נמצא שהיה האשכול בגודל עצום. ועצם דברי התוס' שגובה המרגלים היה 60 אמה - מופלאים, שהלא בני" לא ענקים ולא בני ענקים היו מעולם, ובגמ' (שבת דף צב.) איתא שהפליגו חז"ל בשבח משה רבינו שהיה גבוה עשר אמות, ואמרו: "אין השכינה שורה אלא על חכם, עשיר ובעל קומה", ומשמע שהיה משה רבינו איש מורם מעם במידת קומתו, ולפי דברי התוס' הנ"ל נמצא שהיה משה רבינו אצל יהושע בן נון ושאר המרגלים כננס בפני ענק (אוצר פלאות התורה).

50. מי אמר למי: "ניתנה ראש ונשובה מצרימה" (יד, ד), ולמה היתה הכוונה?

חידות מרתקות על פרשת השבוע לפאר את שולחן השבת

א. "ויאמרו איש אל אחיו ניתנה ראש ונשובה", כך אמרו שמעון ולוי. וכוננתם היתה לעבוד עבודה זרה, כדי שהגויים יאמרו שבגלל זה לא הכניס אותם הקב"ה לא"י ולא יהיה חילול ה' (תפארת יהונתן י"ד ד').

ב. אמר רבי שמעון בר ינאי: נמנו ישראל במדבר למנות את דתן במקומו של משה, ואבירים במקומו של אהרן (מדרש תהלים פק"ו ה)

51. "סר צילם" (יד, ט), פירש"י: "כשרים שבהם מתו, איוב שהיה מגן עליהם". איוב אימתי היה? (11 דעות)

א. בימי אברהם.

ב. בימי יעקב ואשתו הייתה דינה בת יעקב.

ג. בימי השבטים.

ד. בזמן שהיו ישראל במצרים - ומיועצי פרעה היה, כשירדו נולד, וכשיצאו מת.

ה. בימי שפוט השופטים.

ו. בימי כשדים.

ז. בימי מלכות שבא.

ח. בימי אחשורוש.

ט. לא היה ולא נברא.

י. מעולי גולה וישראלי היה ומדרשו בטבריה.

יא. עובד כוכבים היה וצדיק היה.

52. "לרגום אותם באבנים" (יד, י). על מי רצו לזרוק אבנים?

א. מעיד אני עלי שמים וארץ, שלא היה בדעת הקב"ה להמית י' נשיאי ישראל, אלא שרצו אחר משה ואהרן לרזגמם באבנים עד שנמשכו ונכנסו תחת ענני הכבוד (תנא דבי אליהו פכ"ט).

ב. ובמדרש הגדול (פס"ד) באותה שעה בקשו לרגום את כלב באבנים וליהושע עמו, מיד נגלה עמוד הענן, ועמד בינם לבין העם.

ג. "וכבוד ה' נראה באהל מועד" - מלמד שהיו זורקין אבנים כלפי מעלה (סוטה ל"ה) והענן מקבלם, מיד נגלה עליהם הקב"ה בענן שמא יחזרו בהם. אמר רב אבא בר כהנא: כיוון שראו השכינה, התחילו מרגמין בהם באבנים. אמר ריש לקיש: כיוון שנגלה הענן נראו האבנים תלויות בו (מדרש הגדול).

53. איזו מכה מעשר המכות שהביא הקב"ה על המצרים במצרים מסתתרת בפרשת שלח?

"אכנו בדבר ואורישנו" (יד, יב)

54. היכן מסתתר בפרשה 'פרעה'?

"מבלתי יכולת" (יד, טז), פירש"י: "ואינו דומה פרעה לשלושים ואחד מלכים" וכו'.

55. "ועתה יגדל נא כח ה' כאשר דברת לאמר ה' ארך אפים ורב חסד נשא עוון ופשע" (יד, יז-יח). מלשון הפסוק נראה שלא

ביקש משה רבינו אלא במידות "ארך אפים ורב חסד, נושא עוון ופשע", אך לא ביקש במידת "אמת". מדוע?

ופירש הרמב"ן "הזכיר מידת ארך אפים ורב חסד, ולא הזכיר אמת, כי במידת אמת יהיו חייבים". תמה ה"ר קנאטי", הרי בכל מקום מידת "אמת" רמוז על מידת הרחמים בדיון, שמגביר הרחמים על האמת הפשוטה, ומרחם אף למי שעפ"י היושר אין מקום לרחם עליו, וא"כ כאן שהיו חייבים בדיון, למה לא הזכיר מידת אמת, לעורר רחמים במקום שעפ"י היושר והאמת אין מקום לרחם עליו? ויש שביארו כוונת הרמב"ן - שבכל חטא ה"אמת" מורה שראוי לו למות בחטאו (ירושלמי מכות פ"ב ה"ו), מכל מקום מידת הרחמים מרחמת עליו אף במקום שע"פ דין ראוי לו למות על שעבר על מאמר בוראו. אך כאן פגמם וחטאם לא היה על שעברו על מאמר ה', אלא ששפטו את מראה עיניהם שלא כראוי, ועל האמת אמרו כי שקר הוא, וע"כ אין להמליץ עליהם ולהזכיר את מידת "אמת", שכן במידה זו עצמה פגמו, ואין ראוי להזכירה בבקשת הרחמים עליהם.

56. "וינסו אותי זה עשר פעמים" (יד, כב), מהם העשרה נסיונות שניסו עמ"י את הקב"ה במדבר?

במסכת אבות (ה-ג) מובא: עשרה ניסיונות ניסו אבותינו את הקב"ה, שנאמר: "וינסו אותי זה עשר פעמים". ובגמ' ערכין דף ט"ו. מונה רב יהודה את עשרת הניסיונות: שניים חטאו בים, שניים במן, שניים בשליו, אחד בעגל ואחד במדבר פארן. שניים בים - בירידה ובעליה. בירידה אמרו "המבלי אין קברים במצרים לקחתנו למות במדבר". ובעליה נאמר: "וימרו על ים בים סוף" שהימרו כשאמרו: כשם שאנו עולים מצד זה, הם עולים מצד זה. שניים במים - במרה וברפידים, רבו עם משה רבינו פעמיים. שניים במן - שיצאו מחוץ לתחום שבת, וגם שהותירו ממנו. שניים בשליו - שבספר שמות נאמר: "בשבתכם על סיד הבשר". ובפרשה זו נאמר: והאספסוף אשר בקרבנו התאוה תאוה". והשניים האחרונים חטאו בעגל, ובחטא המרגלים.

57. "ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא אחריו" (יד, כד). מדוע שיבח לכלב ולא ליהושע?

לפי שמשה התפלל על יהושע, אבל כלב התאמץ מעצמו (ר' יעקב מוינא, אוצר מפרשי הפשט).

58. מנין ל'עדה' שהיא עשרה?

"לעדה הרעה" (יד, כז), פירש"י: אלו המרגלים, מכאן ל'עדה' שהיא עשרה.

59. "במדבר הזה יפלו פגריכם" (יד, כט). באיזה תאריך אנשי דור המדבר מתו?

א. י"א כל שנה בתשעה באב.

ב. וי"א שמתו כל השנה (מדרש שוחר טוב תהילים פ"ח).

חידות מרתקות על פרשת השבוע לפאר את שולחן השבת

60. "במדבר הזה יפלו פגריכם" (יד, כט). ב"הליכות עולם" לרבי ישועה הלוי (כללי הגמרא "ל"בית יוסף") מובא: כל ארבעים שנה היו מתים רק בט' באב. והרשב"ם כתב: "בכל ט' באב מתו 21,000 ופרוטרוט!" (תענית ל: תוד"ה יום). אמר המגיה: דבריו תמוהים, אם נכפיל 21,000 איש ב-40 שנה, נגיע ל-840,000. והרי ישראל מנו כ-603,000!?
- ויש ליישב - דבגמ' (סנהדרין לו): מובא: אע"פ שסנהדרין בטלה, דין ארבע מיתות לא בטלו, מי שמחויב סקילה נופל מהגג או היה דורסו. ביאר ב"שמע שלמה": כשם שב"ד לא הורגים בשבת, כך גם המתים בשבת לא מתים בדרך עונש כמיתת ב"ד, אלא מיתה טבעית. לפי"ז דור המדבר שמתו מיתה עונש, לא מתו בט' באב שחל בשבת, מדוקדק בזה מה שנאמר "אתם בכיתם בכיה של חינום, אני קובע לכם בכיה לדורות". ט' באב שחל בשבת אין בו בכיה לדורות כי לא מתו בו, לכן אוכלים בו כסעודת שלמה המלך בשעתו ("נר לשולחן שבת").
61. מי לבש תכריכים פעם אחת בחייהו, מי כל יום, ומי את מי שלחו לביתו עם תכריכים?
- לאחר ששבו המרגלים למחנה ישראל, התכוננו למיתה, כמובא ב'ריבנו אפרים': תלונות בני"י, שהיו מרעימין הכל, דכשבאו המרגלים תיקנו תכריכין והשיבו עצמנו בביתן לארץ, ואמרו: מוטב נמות כאן ולא ביד האמורי. עוד איתא במדרש (תנחומא פר' חוקת אות ו): "ותרב חכמת שלמה מכל חכמת מצרים" (מלכים-א ה'), מה הייתה חכמת מצרים, אתה מוצא כשבקש שלמה לבנות ביהמ"ק, שלח אצל פרעה נכה, א"ל: שלח לי אומנין בשכרן, שאני מבקש לבנות ביהמ"ק. מה עשה פרעה, כינס אצלו כל האצטרולוגין, ואמר להם: צפו וראו בני אדם שעתידין למות בשנה זו, ואשלחם אצלו, כדי שאבוא עליו בתרעומת, ואומר לו 'תן לי דמים מאומנין שהרגת'. כשבאו אצל שלמה, צפה ברוח הקדש שהם מתים בשנה זו, נתן להם תכריכיהן ושלחן והחזירן אצלו, שלח לו לומר בידם: 'לא היה לך תכריכיהן לקבור בהן את מתך, הרי הם ותכריכיהן, לך קבור מתך'. ובדוד אודות הנגיד ר' שמעון וואלף ראטשילד ז"ל שהיה נוהג ללבוש תכריכים כל יום, והיה נכנס לקברו אשר כרה לו, ושם הרהר בתשובה (אוצר פלאות התורה).
62. "כי אם כלב בן יפונה ויהושע בן נון" (יד, ל). מדוע הקדים כלב ליהושע בשונה מברד"כ שמקדים יהושע לכלב?
- א. כי הקדים לחלוק על המרגלים ויהם כלב (טור).
ב. בתוספתא סוף כריתות איתא: ר"ש אומר בכל מקום הקדים שמים לארץ, ובמקום אחד אומר "ביום עשות ה' אלוקים ארץ ושמים", מלמד ששקולין זה כזה. בכל מקום הקדים אברהם לאבות, ובמקום אחד הוא אומר "וזכרתי את בריתי יעקב - מלמד ששקולין שלשתן זה כזה. בכל מקום הקדים משה לאהרן, ובמקום אחד הוא אומר "הוא אהרן ומשה" - מלמד ששקולין זה כזה. בכל מקום הקדים יהושע לכלב, ובמקום אחד הוא אומר "כי אם כלב בן יפונה ויהושע בן נון" (במדבר י"ד) - מלמד ששניהן שקולים זה כזה עכ"ל.
63. באיזה עוד מקום בתורה הוקדם כלב ליהושע?
- בספר 'אמרי שמאי' מביא שיש עוד פעם אחת שהוקדם כלב ליהושע בפ' פנחס (כ"ו ס"ה) "ולא נותר מהם איש כי אם כלב בן יפונה ויהושע בן נון".
64. אלו מקומות בא"י קיבלו יהושע וכלב, יותר משאר האנשים?
- ר"ש מביא מהגמ' (ב"ב דף ק"ח): דיהושע וכלב נטלו את חלק המרגלים בא"י. עוד מובא בגמ' (ב"ב דף ק"ב). שיהושע וכלב נטלו חלקם בא"י שלא ע"פ הגורל ככולם, אלא עפ"י ה'. יהושע קיבל את "תמנת סרח" בהר אפרים, וכלב את חברון, והיינו הכפרים והשדות שסביב העיר, וחברון עצמה הייתה עיר מקלט, ולא ניתנה לו.
65. מדוע נקראת עירו של יהושע "תמנת סרח" (יהושע י"ט ט) ובמקום אחר (שופטים ב-ט) נקראת "תמנת חרס"?
- ר"ש (ביהושע כ"ד ל') כתב: שם העיר היה "תמנת סרח", ומה שבשופטים נקרא "חרס" - על שם שהעמידו תמונת חמה על קברו (שמש נקרת חרס, ככתוב באיוב "האומר לחרס ולא יזרח" (רד"ק)). לומר: זהו שהעמיד חמה, וכל העובר על קברו אומר: חבל על מי שעשה דבר גדול כזה, ומת. ובר"ד ק' שם כתב, שחרס וסרח זה אותו המקום, אך בגמ' ב"ב (ק"ב): איתא: מתחילה, לפני שנפלה העיר בידי יהושע, היו פירותיה דומים לחרס - יבשים ורעים ללא שומן, כחרס היבש. ולבסוף כשבא לידו פירותיה, הסריחו מרוב שומן כשהשארירם מדאי. וי"א תחילה היו פירותיה מסריחין מרוב שומן, ולבסוף פירותיה דמו לחרס שלא היו שומנים כ"כ ויכלו להכניסם לאוצר וזה מעלתם.
66. על מה אמר דוד "אתהלך לפני ה' בארצות החיים"?
- במהרש"א (ב"ב ק"ח): כתב דא"י נקראת 'ארץ החיים', גם בעה"ז וגם בעה"ב. ולכך נקט ארצות החיים לשון רבים, והמרגלים לא היה להם חלק בא"י בעולם הזה, וכן לעולם הבא. ויהושע וכלב נטלו חלקם בעה"ז ובעה"ב. וזהו "יהושע וכלב חיו מן האנשים ההם".
67. כיצד ייתכן שהיה משה רבינו נכנס לא"י ובונה את בית המקדש?
- לולא חטא המרגלים, ייתכן שהיה משה רבינו נכנס לא"י ובונה את בית המקדש, ובנ"י היו נשארים בצדקתם, מכיון שעוד לא התגברה בהם בחינת הרע (אוה"ח דברים א', ל"ז).
68. "במספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום יום לשנה תשא את עוונתיכם ארבעים שנה" (יד, לד). איתא בספרי זוטא: אמר רבי ישמעאל, וכי ישראל תרו אותה, והרי שנים עשר בלבד תרו אותה. אלא - לפי שהיו שלוחיהם, ששלוחו של אדם כמותו בכל מקום. וצ"ע, שהרי שנינו בגמ' (קידושין דף מ"ב): דאין שליח לדבר עבירה?
- וי"ל דבדיני שמים יש שליח לדבר עבירה, כדאיתא (שם) דלכולי עלמא חייב בדיני שמים, אלא דלתנא קמא יש למשלח דינא זוטא, ולשמאי הזקן דינא רבה, וכאן הרי נתחייבו ישראל בדיני שמים. אבל עדיין צ"ע, דמה ששליח לדבר עבירה חייב בדיני שמים, היינו דווקא כשהשליחות עצמה היא עבירה, כמו בממנה שליח לגנוב או להרוג את הנפש, אבל היכא דבעצם השליחות אין כל עבירה, ורק השליח עבר עבירה מעצמו - כשולח שליח לכתוב גט והלך השליח וכתבו בשבת - אין חייב המשלח אפילו בדיני שמים. וי"ל עפ"י מה שפרש"י, שלח לך - לדעתך, אני איני מצוה לך, אם תרצה - שלח, לפי שבאו ישראל ואמרו (דברים א') "נשלחה אנשים לפנינו", כנאמר "ותקרבון אלי כולכם" ומשה נמלך בשכינה, אמר (הקב"ה) אני אמרתי להם שהיא טובה, חייכם, שאני נתון להם מקום לטעות בדברי המרגלים למען לא יירשוהו. א"כ שילוח המרגלים מעיקרא היה בעבירה, דלא האמינו להבטחת ה' שהארץ טובה (יקרא דאורייתא).
69. "יום לשנה יום לשנה" (יד, לד). לכאורה היה לו לומר 'שנה ליום'?

חידות מרתקות על פרשת השבוע לפאר את שולחן השבת

אלא יום לשנה - יום ט' באב של כל שנה, שהיו מתים חמש עשרה אלף, תישאו עוונכם (ספורנו).

70. מהי הטובה בכך שנשארו 40 שנה במדבר?
 א. משה רבינו נשאר איתם שהרי נאסר עליו להיכנס לארץ.
 ב. המשיכו להנות מהמון, הבאר, ומענני כבוד.
 ג. בזמן הזה יושבי הארץ בנו מחדש את כל הבתים והעצים שהרסו ושרפו כי חשבו שעמ"י ישאר במדבר לנצח, וכך עמ"י קיבלו הכל מוכן.
71. כיצד המרגלים הלכו גם בשבת ועברו על איסור תחומין?
 המרגלים הלכו גם בשבת, כי עוד לא נצטוו על איסור תחומין באותו זמן. וכדי שלא יעברו על איסור הוצאה בנשיאת הפירות, הם נשאו אותם בשנים, ד'שנים שעשאוה פטורים' (תפארת יהונתן י"ג, כ"ג).
72. זימותו האנשים מוציאי דיבת הארץ רעה במגפה לפני ה'" (יד, לז). באיזה תאריך מתו המרגלים?
 בטור (ס' תק"פ) הביא את הבה"ג שכתב: אלו הימים שמתענים בהם וכו'. ובי"ז אלול מתו מוציאי דיבת הארץ במגפה. וב"בית יוסף" הביא את קושית הרא"ש (שו"ת בסוף כלל י"ג) שמסדר הפסוקים נראה שמיד בט' באב משה רבינו התפלל על בני"י, והקב"ה אמר לו שימותו במדבר, ומשמע שמיד בסמוך לט' באב מתו המרגלים, ואיך כתב הבה"ג שמתו בי"ז אלול? וכתב הב"י: אפשר לומר דעונש המרגלים היה מיד אחר ט' באב שנשתרבה לשונם והיו מצטערים בחולאים רעים עד י"ז אלול, ומתי מדבר מתו מיד ובקלות כהוצאת שרעה מחלב. אבל קשה לי למה התקינו להתענות ביום שמתו מוציאי דיבת הארץ, הרי שמחה צריכים לעשות באותו היום, דבאבוד רשעים רינה? ושואל מפני שלא זכו שתתקבל תשובתם על זה אנחנו מצטערים, דמסתמא שבו ולא נתקבלו. והב"ח שם תירץ, כיון שכל ישראל נענשו ע"י לפי ששמעו בקולם, על כן מדרך התשובה קיבלו עליהם להתענות ביום זה לדורות, כדי שישמרו לליבם העון הגדול ששמעו לקול הרשעים ולא יחזרו עוד לעשות כמעשה הרשעים. וב"אגרות משה" (או"ח ג' סימן י"ד) כתב, אין לומר כי המרגלים צדיקים ולכן מתענים, כי הרי לא קיבל הקב"ה את תשובתם. אלא מתענים ביום זה שזוכה אנחנו לחזור בתשובה ונדאג על עצמנו. עכ"פ נחלקו הבית יוסף והב"ח, האם התענית היא זכר למה שארע אז, ומסגפים עצמנו בתענית למענם, או שהתענית עניינה למה שעתה קורה עמנו, שנהיה אנו ראויים לתשובה (דברי קדשו).
73. זימותו האנשים מוציאי דיבת הארץ רעה במגפה" (יד, לז). כיצד מתו?
 א. מתו מיתה משונה, דנשתרבה לשונם ונפל על טבורם, והיו תולעים יוצאות מלשונם ונכנסות בטבורם, ומטבורם ללשונם. ה"כלי יקר" כתב: מה שנענשו המרגלים שנשתרבה לשונם עד טבורם, כי הוציאו לשון הרע על ארץ ישראל שנקראת טבור העולם. והחיד"א (בנחל קדומים בשם ספר קדמון כ"י) רמו עונשם במילים "עד מתי לעדה הרעה הזאת אשר המה מלינים עלי" - ר"ת "מתי לעדה" מלשונם תולעים יוצאים לטבורם על דבת הארץ.
 ב. ורב נחמן בר יצחק אמר: באסכרה מתו" (סוטה לה)
 ג. "המרגלים שאמרו לשון הרע, נקצצו רגליהם שלא יוכלו להיכנס לארץ" (יל"ש משלי רמז תתקס"א). מדוע נענשו המרגלים שנשתרבה לשונם עד טבורם?
74. היכן מסתתרת בפרשה "מידה כנגד מידה"?
 "במגפה לפני ה'" (יד, לז), פירש"י: באותה מיתה ההגונה להם מידה כנגד מידה" וכו'.
75. מי לא נכלל בכלל גזירת המרגלים?
 א. שבט לוי נכנסו לא"י, ולא נגזרה עליהם גזירת המיתה במדבר (במדב"ר ג' ז').
 ב. על הנשים לא נגזרה הגזרה שלא ייכנסו לא"י, כיון שהן לא השתתפו בעצת המרגלים (שם כ"א י').
 ג. לא נגזרה גזירה על בני פחות מגיל 20 ועל בני יותר מ-50, דפחות מ-20 ויותר מ-50 אינו יוצא לצבא (חזקוני ל"ב י"ב).
76. מהו 'פלאגס'? והיכן הוא מסתתר בפרשה?
 עד י"ב חודש נקרא 'בבש', ומחודש י"ג ולמעלה נקרא 'איל', ובחודש ה"ג הוא ספק כבש ספק איל ונקרא פלאגס. ומהמילים "או לאיל" (טו, ו) דרשו רבותינו לרבות את הפלאגס וכו' (רש"י).
77. "ראשית עריסותיכם תרימו תרומה" (טו, כ). כתרומת גורן כן תרימו תרומה (רש"י) - כתרומת גורן שלא נאמר בה שיעור, ולא כתרומת מעשר שנאמר בה שיעור. אבל חכמים נתנו שיעור לבעל הבית אחד מעשרים וארבעה, ולנחתום אחד מארבעים ושמונה. ויש להבין מדוע מפרשים היום "חלה" רק כשיעור כזית, שהוא קטן בהרבה ממה שקבעו חכמים?
 מבואר בפרפראות לתורה: חיוב הפרשת חלה מהתורה הוא רק בא"י, ובזמן שכל ישראל יושבים על אדמתם. חלה הנפרשת אינה נאכלת ע"י הכהנים, כי טמאים הם בזמן הזה. ותיקנו חכמים שהיום יש להפריש חלה בכל מקום ובכל זמן, לכן מפרשים רק כזית מהעיסה, ומשליכים אותה לאש, וכל זה כדי שלא תשתכח תורת חלה מישראל.
78. באיזו מילה בפרשה חסרה האות א', ומדוע?
 "ועשו כל העדה פר בן בקר אחד לעולה... ושעיר עזים אחד לחטת" (טו, כד). "לחטת" כתובה חסר א'. הטעם לכך מובא בגמ' הוריות דף י"ג. דבד"כ בכל חטאת ועולה העומדים להקריב מקדימים את החטאת תחילה, שנאמר "והקריב את אשר לחטאת ראשונה" (ויקרא ה), זה מלמד לכל מקום שיהיו כל החטאות קודמות לעולות הבאים עמהם, חוץ מחטא עבודה זרה שמקדימים להקריב העולה (פר) ואח"כ החטאת (שעיר עזים), לכן נכתבה כאן חסרה א' "חטת". וה"כלי יקר" הוסיף, עולה באה לכפר על מחשבה, וחטאת על מעשה, ובכל העבירות עיקר החטא זה מעשה העבירה, ואין אדם נענש על המחשבה אם לא יצאה לפועל, לכן כשעשה העבירה צריך לכפר תחילה על המעשה ואח"כ על המחשבה. אולם בע"ז המחשבה נחשבת כעיקר החטא, והמעשה נחשב כטפל. לכן מקדימין להביא תחילה העולה שהיא עיקר החטא, ואח"כ החטאת שזה הטפל. וחסרון האות א' כאן מורה על שפגם בהקב"ה שהוא ראשון לכל הנבראים, וזהו חטא ע"ז.
79. זיהו בני ישראל במדבר וימצאו איש מקושש עצים ביום השבת" (טו, לב). מי היה אותו מקושש?

חידות מרתקות על פרשת השבוע לפאר את שולחן השבת

שנינו בגמ' שבת דף צ"ו: (וכן איתא בספרי) מקושש זה צלפחד דברי רבי עקיבא, א"ל רבי יהודה בן בתירה, עקיבא בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדין, אם כדבריך - התורה כיסתה ואתה מגלה אותה? ואם לאו - אתה מוציא לעז על אותו צדיק, אלא מאין היה, מן המעפילים היה. ובגמ' שבת דף קנ: איתא: תנו רבנן: מעשה בחסיד אחד שנפרצה לו פירצה בתוך שדהו, ונמלך עליה לגודרה, ונזכר ששבת היתה, ונמנע אותו חסיד ולא גדרה, ונעשה לו נס ועלתה בו צלף, וממנה היתה פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו. וה"בן איש חי" (בספרו "בן יהוידע") כתב: החיד"א ב"פתח עינים" הביא מספר "עמק המלך" שהחסיד הזה היה גלגול צלפחד. וה"לקוטי הש"ס" (המיוחס לרבינו האב"י ז"ל) כתב, דע כי החסיד הזה הוא רבי יהודה ברבי אלעאי, ואז נתנוצץ בו נשמת צלפחד הצדיק, אשר חטא בקשישת עניים בשבת כדברי ר"ע. ועתה תיקן אותו חסיד בחסידות זו את מעשהו, וזה סוד שארז"ל שיצא לו "צלף חד" והיינו צלפחד, והיתה מזה פרנסתו, שתיקן עתה מה שקלקל קודם, והזדונות נעשו לו כזכויות בתשובה מעולה כזו. והוסיף ה"בן יהוידע" כיוון שתיקן השבת במחשבה בדיבור ובמעשה, זכה לצלף שבו ג' מיני אוכל.

80. המקושש, בגנותו של ישראל מספר או בשבחן?

א. לפרש"י: בגנותו, שלא שמרו יותר משבת אחת.

ב. י"מ בשבחן, שלא חילל אחד את השבת אלא זה.

81. 'המקושש' אימתי היה?

א. רש"י אומר בשבת השנייה, ובפשטות הכוונה לשבת השנייה למרה ששם נצטוו על השבת, ואלבא דמ"ד שבמרה קיבלו את כל דיני שמירת השבת לקיימם עוד קודם מתן תורה. וזה היה בחודש אייר בשנה הראשונה לצאתם ממצרים.

ב. אלבא דמ"ד שבמרה קיבלו רק הלכות שבת ללמוד אך לא לקיים, א"כ על כרחך מדובר על השבת השנייה לאחר מתן תורה, וזה היה בחודש סיון בשנה הראשונה לצאתם ממצרים.

ג. יש גורסים ברש"י במקום 'שבת' - 'שנה', דהיינו כל השנה הראשונה שמרו ישראל את השבת, ובשנה השנייה בא זה (המקושש) וחיללה. וזה כדי ליישב את המדרש שהמקושש היה לאחר חטא המרגלים ועשה זאת לשם שמים שלא יאמרו כיון שאין אנו נכנסים לארץ אין אנו חייבים במצוות התורה. וזה היה לכל המוקדם בחודש אב בשנה השנייה לצאתם ממצרים או לאחר מכן.

ד. רש"י בפרשת המגדף פירש שהמקושש והמגדף באותו זמן היו, הא כיצד? בפשטות, המגדף היה לאחר הקמת המשכן וסידור המחנות על דגליהם, דהיינו בחודש אייר לשנה השנית. וא"כ מסתבר שהמקושש היה אף הוא בחודשים הראשונים של השנה השנית. אך אם נאמר שהמקושש היה בשנה הראשונה במרה או לאחר מתן תורה, על כרחך שהיה המקושש במשמר חודשים ארוכים עד מעשה דמגדף בשנה השנייה, ולתקופה מסוימת היו שניהם נתונים במשמר בפרק זמן אחד. וי"א שהמגדף היה אף הוא בשנה הראשונה, ולכן גם המקושש שהיה בשנה הראשונה היה במשמר באותו פרק זמן, ולענ"ד דוחק שהרי מר"ח סיון ועד מוצאי יום הכיפורים משה לא ישב לשפוט את ישראל כדפירש רש"י בפרשת יתרו, ולאחר מכן ממוצאי יום הכיפורים ועד חודש ניסן היו עסוקים במלאכת המשכן והקמתו, א"כ מסתבר יותר שבשנה השנייה לאחר הקמת המשכן וסידור המחנות על דגליהם אירע מעשה דמגדף.

82. איזו מלאכה עשה המקושש?

א. י"א תלש עצים - הקוצר.

ב. י"א העביר ד' אמות ברשות הרבים - המוציא מרשות לרשות.

ג. י"א פוזרים היו ואספן לערימת אחת - מעמר. (וצ"ע מדוע דווקא מלאכות אלו ולא מלאכה אחרת מהט"ל מלאכות!)

83. אם כוונת המקושש הייתה לשם שמים, לומר שעדיין חייבים במצוות למרות שנגזרה עליהם מיתה במדבר וכו'. מדוע עבר דווקא על חילול שבת ולא על מצווה אחרת?

בכל המצוות שקיבלו בהר סיני הייתה כפיית הר כניגית, והיו יכולים לטעון אנוסים היינו. אך על השבת שקיבלו במרה בלי כפיית הר כניגית לא היו יכולים לטעון טענת אונס. (וא"ת, והרי במרה קיבלו גם דינים נוספים כמו כלאי הבגד, איסור אכילת חזיר, ועוד. וא"כ מדוע עבר דווקא על חילול שבת? אלא זו המצווה היחידה מהמצוות שקיבלו במרה שחייבים עליה מיתה, ועוד, שזה מה שהיה מצוי לו בקלות יותר).

84. למה נסמכה פרשת מקושש לפרשת עבודת אלילים?

לומר שהמחלל את השבת כעובד עבודת אלילים, וכל השומר שבת כהלכתה אפילו עבד ע"ז כדור אנוש - מוחלים לו! (טו, מא ברש"י)

85. "ויניחו אותו במשמר כי לא פורש מה יעשה לו" (טו, לד). כתב רש"י שיודעין היו שמקושש במיתה, אבל לא היו יודעין באיזו מיתה. ויש להקשות, א"כ, היאך התרו בו? והרי צריך להתרות באיזו מיתה הוא נהרג, כפי שאומרת הגמ' (סנהדרין ח:): עד שיודעוהו באיזו מיתה הוא נהרג?!

ויש לומר, שקודם שנודע הדין באיזו מיתה הוא נהרג - אין צריך להתרות בו במיתה הראויה לו, אלא די היה להתרות במיתה סתם, וכיוון שלא היו יודעים באיזו מיתה צריך להמיתו - לא היה חיוב התראה באיזו מיתה (רבי דב לנדא שליט"א).

86. האם מותר לאסור אדם בשבת בבית הסוהר?

מבואר בפסוק שתפסו את המקושש ביום השבת, והניחאו במשמר עד שיידעו מה דינו ומה עונשו. והנה הרמב"ם (הל' שבת פכ"ד ה"ד) כתב: "אין עונשין בשבת, אע"פ שהעונש מצות עשה - אינה דוחה שבת. כיצד הרי שנתחייב בבי"ד מלקות או מיתה, אין מלקות אותו ואין ממייתין אותו בשבת, שנאמר "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת", זו אזהרה לבי"ד שלא ישרפו בשבת מי שנתחייב שריפה, וכן לשאר עונשין". והנה השו"ע (ס' של"ט ס"א) כותב שאין דנין בשבת. וכתב הרמ"א "ולכן אסור לתפוס ולהכניס לבית הסוהר מי שנתחייב עונש כדי שלא יברח. וכל שכן שאסור להלקותו, דהוי בכלל דין, ואם יברח - אין עלינו כלום". ה"משנה ברורה" (סקי"ג) מביא על דברי הרמ"א שאסור להלקות בשבת, דהוי בכלל דין, "ואיתא בירושלמי עה"פ "לא תבערו אש בכל מושבותיכם" - מכאן לבתי דין אין להם שבת". מבואר בדברי הרמ"א שבאסור לענוש בשבת, לא נאסר רק נתינת העונש בפועל, אלא אפילו לתפוס אדם בשביל שלא יברח - גם זה אסור. משום שתפיסת אדם לבית הסוהר ג"כ מוגדר כעונש, ואסור לענוש בשבת, דהוי בכלל דין, ואין דנים בשבת. ומעתה קשה איך הותר להניח את המקושש במשמר עד שיתפרש איזה עונש הוא מחוייב, הלא אסור לענוש בשבת. ונראה לומר דעיקר האיסור לענוש בשבת, נאמר דווקא כשנתנים עונש בפועל, כמו מיתה או מלקות וכדומה, וזה אסור מהתורה מדין "לא תבערו אש". אבל להכניס אדם לבית הסוהר כדי שלא יברח, זה אינו אסור מהתורה. והרמ"א שאסר את זה הוא רק מדרבנן. ויסודו דרבנן החשיבו את התפיסה הו כעונש, כיון שנעשה לצורך נתינת

חידות מרתקות על פרשת השבוע לפאר את שולחן השבת

העונש, ומעתה מוכן מאוד המעשה של המקושש שנתנהו במשמר בשבת, דמדאורייתא כשתופסים את המקושש במשמר עד שנדע באיזה עונש הוא מחוייב - אינו מוגדר כמעשה עונש, ומותר לעשותו אף בשבת. אמנם לדעת הט"ז (יו"ד ס' קי"ז סק"א) דכתב שדבר המפורש בתורה להיתר אין כח ביד חכמים לאוסרו, ולדבריו קשה, איך חכמים נתנו לשים אדם בבית הסוהר בשבת בשביל שלא יברח, ומפורש שמותר לתת אדם במשמר ובבית הסוהר בשביל לתפוסו שלא יברח, ונוכל להענישו בעונש הראוי לו. וא"כ כיון שזה מפורש בתורה להיתר, איך חכמים אסרו לעשות זאת בשבת. וה"אבן עזרא" כותב מה שהקריבו המקושש אל משה ואהרן היה אחרי שבת. ולפי זה גם כל ההמשך שכתוב בפסוק הבא "ויניחו אותו במשמר" היה לאחר השבת הביאו אותו אל משה, לשאול מה לעשות עמו, ואז הניחו אותו במשמר, כי לא פורש מה יעשה לו, וא"כ אין סתירה לרמ"א שאוסר להניח אדם בבית הסוהר בשבת.

87. האם מותר לתפוס אדם בשבת בשביל שלא יברח ויעגן את אשתו?

ה"שבות יעקב" (ח"א י"ד) דן באחד שרצה לברוח בשבת ולעגן את אשתו, אם מותר לתפוס ולהניחו בבית הסוהר, שאם לא נתפוס אותו עכשיו בשבת - אשתו תישאר עגונה. וכתב להקל בזה משום עיגונא, וכ"כ ה"משנה ברורה" (בסקי"ד) ולפי דברי הגר"נ קרליץ שליט"א מותר לתפוס בשבת אדם כדי שלא יברח ויעגן את אשתו, ולא צריך להגיע לטעם משום עיגונא הקלו רבנן. משום שכל המטרה בתפיסה זה לא לעונשו, אלא שיתן גט לאשתו, וכשהתפיסה איננה למטרת עונש, מותר בשבת (שלמים מציון).

88. "וירגמו אותו באבנים וימות" (טו, לו), מדוע במגדף (ויקרא כד, כג) האמור בסוף פרשת 'אמור' נאמר "אבן" בלשון יחיד, וכאן במקושש נאמר "אבנים" בלשון רבים?

א. רבי מאיר שפירא מלובלין זצ"ל תירץ שאצל המקלל כולם ידעו והבינו שהוא חייב מיתה ולכן מותו היה בבחינת 'כאיש אחד בלב אחד', אך אצל המקושש ש"א שהוא צלפחד שכידוע היה איש חכם ומיוחד, וי"א שלשם שמים נתכוון, ומן הסתם לא כולם קיבלו בלב שלם את דבר מיתתו ולכן שם נאמר בלשון רבים.

ב. יש שתייצו שההבדל היה במציאות, שהמקושש היה אדם חזק ולכן נצרכו אבנים רבים להורגו, ואילו אצל המגדף שהיה אדם חלש או שהיה כבר פצוע מאנשים שדאגו לטפל בו עד שהביאוהו לפני משה ושמו אותו במשמר, לו הספיקה אבן אחת כדי ליטול את נשמתו.

ג. פעמים שהתורה כותבת בלשון יחיד אך הכוונה לרבים, למשל: "והיה לי שור וחמור", וכמו כן גם במגדף אע"פ שכתוב אבן בלשון יחיד הכוונה לאבנים הרבה. (לקח טוב)

89. מדוע ציוותה התורה לעשות ציצית דווקא בבגד של ארבע כנפות ולא של שלוש או חמש? כנגד ארבע לשונות של גאולה (טו, לח ברש"י).

90. מדוע ציוותה התורה להטיל בציצית דווקא 8 חוטים ולא פחות או יותר?

כנגד שמונה ימים ששהו ישראל מערב פסח ששחטו הפסח ב"ד בניסן קודם יציאתם ממצרים עד שאמרו שירה על הים ביום השביעי בכ"א בניסן. (טו, לח ברש"י)

91. היכן מסתתר בפרשה 'חילזון'?

"תכלת" (טו, לח), פירש"י: צבע ירוק של חילזון של כצבע הרקיע.

92. היכן נמצא החילזון כדי לקחת ממנו צבע תכלת לפתיל התכלת בציצית?

כתב הרמב"ם (הל' ציצית פ"ב ה"ב): החילזון נמצא בים המלח, ומפורש בגמ' מגילה (ה) החילזון נמצא בחלקו של זבולון. ולכאורה ים המלח נמצא כולו בחלקו של יהודה ולא בחלקו של זבולון? מבאר ה"תוספת ברכה": הרמב"ם היה רגיל לקרוא לים הגדול (ים התיכון) 'ים המלח', כי גם מימינו מלוחים, כדמצינו בסוף פירושו למשנה "ואני עליתי בספינה בים המלח". ועוד (כלים טו מא), שהספינות אשר ילכו בהם מא"י לאלכסנדריא של מצרים הן הספינות הגדולות שהם יכנסו בתוך ים המלח ("עטרת רש"י).

93. "ועשו להם ציצית" (טו, לח). במדרש איתא, מדוע נסמכה פרשת מקושש לפרשת ציצית?

אמר הקב"ה למשה: מפני מה חילל זה שבת, אמר לפניו ריבונו של עולם - איני יודע. אמר לו: יום חול תפילין בראשו ותפילין בזרועו, ורואה וחוזר במעשיו, עכשיו שאין לו תפילין, חילל זה את השבת. באותה שעה אמר הקב"ה למשה, משה צא וברור להם לישראל דבר שהיה נהגים בו בימים טובים ובשבתות, ואיזה מצוה? זו מצות ציצית. וב"חזקוני" כתב: נסמכה פרשת ציצית לפרשת מקושש, לפי שכשנידון המקושש על שחילל השבת, אמרו ישראל איך נוכל לעמוד על שמירת שבת, לפיכך נתן להם מצוות ציצית להתעסק בה בשבת. כמו שאמרו חז"ל כל ההולך בלא ציצית בשבת כאילו מקושש עצים בשבת. ולפי"ז מוכן מה שכתוב בגמ' בשבת דף כ"ה: כך היה מנהגו של רבי יהודה ברבי אילעי בע"ש שהיה רוחץ פניו ידיו ורגליו ומתעטף ויושב בסדינים המצויצים. לפי שהיה גלגול של צלפחד לכך התעטף בציצית.

94. "על כנפי בגדיהם לדורותם" (טו, לח). מה הכוונה 'לדורותם'?

כשהאדם מתעטף בציצית ויוצא בה לפתח דירתו שלם, הקב"ה שמה, ומלאך המשחית זו משם, וניצול האדם מכל נזק ומשחית, והינו "לדורותם" - בגלל דירתם, שהיה שם שלם ויצא מפתח ביתו במצוות, מלאך המשחית זו משם וניצול האדם מכל נזק ומשחית, מניין? שנא' 'מזוהת' - אותיות ז"ו מו"ת, שלא נתנה רשות למשחית לחבל, וזו מפתחו. אמר רבי נהוראי: מעיד אני על מי שיוצא משער ביתו עטוף בטלית של מצוה ותפילין בראשו - בשעה שיוצא בין שתי המזוזות, מזדמנת השכינה עליו, ושני מלאכים מלווים אותו עד ביהכ"נ ומברכים אותו, וקטגור העומד לפתחו של אדם הולך אחריהם ועל כורחו אומר אמן (זרר הנגלה).

95. "ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדורותם ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת" (טו, לח). תמיהה גדולה יש בפסוק זה: מדוע המילה "לדורותם" מופיעה באמצע הפסוק? לכאורה מהראוי היה לומר: "ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת". ורק לבסוף לומר 'לדורותם'?

ואומרים בשם הגאון וה'אלשיך', שהתורה רמזה בפסוק זה, שהתכלת התבטל במהלך השנים, ולא תהיה לדורות. לכן הדגישה התורה: "ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדורותם", כלומר, מצות ציצית אכן תהיה לדורות, אולם "ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת", מצות 'פתיל תכלת' לא תהיה לדורות, ותתחדש בבוא המשיח, דהיום אין אנו יודעים מהו פתיל תכלת (יחי ראובן).

חידות מרתקות על פרשת השבוע לפאר את שולחן השבת

96. האם יש ענין שיהיו לאדם נעליים מיוחדות לשבת?

כתב ב"בלבו" (ס' ל"א), מובא ברמ"א (או"ח ס' ס"א ס"ק ט"ז) כתב הר' אשר ז"ל: מנהג כל ישראל שלא לצאת בשבת בלי מנעלים ובלי טלית או גלימא. והטעם: כדי שיזכור שהוא יום שבת קודש לאלוקינו, ולא יבא לידי חלול שבת, וע"ז חטא המקושש על שלא נהג במנהג זה, ויצא בלא טליתו ולא היה לו אות, וע"כ נסמכה פרשת מקושש לפרשת ציצית, כדכתיב "למען תזכרו". הנה בשו"ת "רב פעלים" (ח"ד או"ח ס' י"ג) נשאל האם יש ענין שיהיו נעליים מיוחדים לשבת, והשיב שהסברא מחייבת שאין המנעל בכלל המלבושים שהי"ב אדם להחליף בגדיו לכבוד שבת. ומביא ראיה מהירושלמי (שבת פ"ו ה"ב) שאין דרך אדם שיהיו לו שני זוגות נעליים, אחד לחול ואחד לשבת. הרי שאין צורך ליחיד מנעלים לשבת, אלא לובש בשבת המנעלים של ימי החול. נראה להעיר דראיה זה אתי שפיר רק לשיטת "קרבו העדה" שביאר ירושלמי זה בניחותא, אבל ב"פני משה" ביאר ירושלמי זה בלשון תמימה, א"כ הראיה שצריך להחליף נעליים בשבת. וב"צפנת פענח" (דברים כ"ט ד') ביאר עפ"י הירושלמי את הפסוק: "לא בלו שלמותכם מעליכם ונעלך לא בלתה מעל רגלך", דלכאורה תמוה למה בשמלה כתבה התורה לשון רבים - 'שלמותיכם', ואילו לגבי מנעלים לשון יחיד, וביאר שהיו צריכים במדבר בגד לחול ובגד לשבת, משא"כ נעלים - היה להם רק זוג אחד. וכן כתב ב'בית דוד' (ס' מ') דמפורש בירושלמי שאין צריך להיות נעלים מיוחדות לשבת (מעדני אשר).

97. מה נאמר על מי שלא מקיים מצוות ציצית?

א. במסכת שבת דף ל"ב: נאמר: בעוון ציצית בנים מתים. ויש להבין מדוע העונש על אי קיום מצות ציצית כה חמור, הרי היא מצוה קיומית, דאם יש לך בגד של ד' כנפות, יש לך חיוב לשים בה ציצית, אולם מי שאין לו בגד עם ד' כנפות ולא מקיים מצות ציצית, על זה בניו ימותו? ויש מבארים שכל זה בזמן שיש חרון אף ה', אז נענשים גם על אי קיום מצות ציצית.
ב. במסכת פסחים דף ק"ג: שנינו: מי שאין לו ציצית בבגדו הקב"ה שונאו, מבאר תוס': זה כשיש לו ואינו מניחו, או שאין לו - יש לו לחזר ולהביא עצמו לידי חיוב, כדשנינו אצל משה רבינו שהיה תאב להיכנס לא"י כד"י לקיים מצוות שבה.

98. "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה'" (טו, לט). מה רמוז בציצית?

כתב "בעל הטורים" ציווה לעשות ד' ציציות בארבע כנפות בגדיו, שכל מקום שיפנה יזכור את ה', ובכל אחד מהציציות ה' קשרים, כדי שיזכור לחמישה חומשי תרה. ובכל אחד שמונה חוטיין, שימנעוהו מלעשות עבירה בשמונה איברים המרגילים את האדם לעבירה, ואלו הן: אוזניים עיניים פה חוטם ידיים ורגליים ערוה והלב (נדרים ל"ב). ואם עבר בהן עבירה, יצאו בשמונה דינים, בחיבוט הקבר, ובשבעה מדורי גיהנום, לומר: ששקולה מצות ציצית ככל התורה כולה.

99. מי עוד מעוטף בציצית חוץ מבני האדם?

כתבו הראשונים: גם מלאכים מתעטפים בציצית, וכדברי 'בעל הטורים': 'ועשו להם ציצית' - אמר הקב"ה: אני רוצה שתהיו מעוטפים כמלאכים לבוש הבדים, וכשראית אותי מעוטף. לכן צווה בתכלת, שדומה לרקיע ולכסא הכבוד (מנחות דף מג:). וכעין זה כתב 'הרוקח' (עמ' נט): "אמר הקב"ה למשה, אני רוצה להתעטף ישראל כאשר הראתי שכינתי, ועשו להם ציצית, האיש צריך להתעטף כמלאכי השרת". ורבינו בחיי כתב: "במצווה זו סוד נפלא, שבה ישראל מתדמין לחיות המרכבה". ובגמ' (שבת דף כה:): "כך נהג רבי יהודה בר אלעאי, ערב שבת מביאים לו ערבה מלאה חמין, ורוחץ פניו, ידיו ורגליו, ומתעטף בסדינין המצויינין, ודומה למלאך ה' צבקות". חידוש זה (של הראשונים) שהמלאכים מתעטפים בציצית, פלא הוא, דהרי למלאכים אין גוף גשמי שאפשר להלביש עליו בגד חומרי, כי הלא הם עשויים מרוח ואש, כנאמר (תהלים קד ד') 'עושה מלאכיו רוחות משרתיו אש לוחט', וגם לא מצינו שום מצוה מותרת ג' מצות שהמלאכים מקיימים, וא"כ מה נשתנתה מצות ציצית משאר המצוות? אולי הכוונה בזה היא, שכאשר בני"י מקיימים מצות ציצית, הרי הם דומים למלאכים, כי דמות המלאכים דומה כאילו הם עטופים בציצית, אך לא שבפועל מתעטפים בציצית. וכן משמע מדברי הרוקח (שהביא רבי אהרן הלוי ב'מהר"ז בינגא' הל' ציצית אות צו): 'ציצית על כנפיים, שיהיו כמלאכים, ד' כנפי ציצית כנגד כנפיים ד' לחיות'. משמע שהתדמות למלאכים הוא, שד' כנפי ציצית הם כנגד ד' כנפי החיות, ולא שבפועל יש למלאכים ציצית.

100. האם נשים יכולות ללבוש ציצית?

א. נפסק בשו"ע (או"ח ס' יז ס"ב): נשים ועבדים פטורים (מציצית), דהיא מצות עשה שהזמן גרמא". וכתב הרמ"א: ומ"מ אם רוצה לברך - הרשות בידן, כמצות עשה שהזמן גרמא, אך מחזי כיוהרא, ולכן אין להן ללבוש ציצית. ה'לבוש' (הל' ציצית סימן יו, ס"ב) כתב: "אע"פ דבשאר מצות עשה שהזמן גרמא, כסוכה ולולב, נהגו שעושין ומברכין - מה שנהגו נהגו, ומה שלא נהגו - לא ינהגו, ובציצית לא אשכחן דנהגו, רק אחת מני אלף, כמיכל בת שאול (עירובין דף צו:), לכך לא יתעטפו". אולם התרגום יונתן בן עוזיאל כתב שיש איסור לאשה ללבוש ציצית ותפילין משום "לא יהיה עלי גבר על אשה". ולהלכה אין לנו אלא דברי המחבר והרמ"א, דאין איסור לנשים ללבוש ציצית, רק לא נהגו כן מחמת יוהרא. אמנם במשך הדורות היו נשים צדקניות שלבשו ציצית: א. אשת יונה הנביא - המהר"ם שיק (שו"ת יו"ד ס' קעג) כתב: "אמרין בעירובין (ריש פרק המוציא תפילין) דמיכל בת שאול הייתה מנחת תפילין, ואשתו של יונה הייתה לבושה ציצית, ולא מיחו בהן חכמים". ותשובה זו שלח המהר"ם שיק לתלמידו רבי גרשון שטערן זצ"ל (מחבר 'ילקוט הגרשוני'), שהעיר על דברי המהר"ם שיק (שו"ע יו"ד סימן קפב): "עוד ראיתי שכתב אדמו"ר: אשתו של יונה הייתה לבושה ציצית. ואחרי בקשת המחילה מעצמותיו הק' טעות פלטה קולמסו, כי המאמר 'ואשתו של יונה הייתה לבושה ציצית' לא נמצא בגמ', אלא הכי איתא בגמ' (עירובין צו.) ובילקוט (בא רכב) בשם המכילתא: אשתו של יונה הייתה עולה לרגל.

ב. אשת רב יהודה - הגמ' (מנחות דף מג.) מספרת על רב יהודה, שהטיל ציצית בטליתה של אשתו.

ג. אשת רב עמרם חסידא - הגמ' (סוכה דף יא.) מספרת על רב עמרם חסידא, שהטיל ציצית בטליתה של אשתו.

ד. הרבנית מרת ברונא ממגנצא - בספר 'מהרי"ל' (מנהגים הל' תפילין אות ד) הביא, ששאלו למהרי"ל למה אינו מוחה ביד הרבנית שהייתה גרה בעירו מרת ברונא, על מה שלבושת בכל עת טלית קטן, והשיב המהרי"ל: "איני מוחה בה, מפני שמא אינה מקשבת לי, ועל כהאי גוונא אמרו חז"ל (ביצה דף ל' ע"א) מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין.

ה. נשי האור החיים - מסופר על הרבנית מרת פאפצונויא, אשתו הראשונה של האור החיים, ש"היתה מתעטפת בטלית ולבושת תפילין כמיכל בת מלך הראשון לישראל". ויש מספרים כן גם על אשתו השנייה של האור"ח, הרבנית מרת אסתר. ויש מפסקים בשמועות אלו, שלא יתכן לומר שהאור"ח הניח לנשותיו לנהוג שלא כהלכה, שהרי אע"פ שלגבי ציצית אין איסור להלכה, מ"מ לגבי תפילין נפסק בשו"ע (או"ח ס' לח ס"ג) שמוחין בידן (אוצר פלאות התורה).

101. מי הם המתים שהיו לבושים בציציותיהם?

חידות מרתקות על פרשת השבוע לפאר את שולחן השבת

בגמ' (ב"ב דף ע"ד). מבואר דרבה בר בר חנא ראה את מתי מדבר שוכבים מבושמים במדבר, והיו לבושים בציציותיהם, ותלש כנף של אחד מהן. וביארו הראשונים שהטעם שלבשו ציצית, כי היו נכנסים כל שנה לקבריהם בערב תשעה באב, וחלקם היו מתים שם. ולכן היו לבושים בטליתותיהם דנכנסו בעודם בחיים.

102. מהי הסגולה בפרשה להינצל מסימוי עיניים רח"ל?

ב"משנה ברורה" (כ"ד ז) מובא מהקדמונים: כל המעביר ציצית על עינו כשקורא פרשת ציצית, יהא מובטח שלא יבוא לידי סימוי עיניים.

103. מה הקשר בין מצוות ציצית לפסוק: "כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך" (תהלים לה, י)?

אמר לו הקב"ה: דוד, מה אתה עושה לי? אמר לו אני משבחך בכל איברי, בצוואר - אני מקיים עטיפת ציצית. בעיני - אני מקיים "וראיתם אותו". בחזה - שימת ציצית נגד הלב כל זמן שאני קורא את שמע. מאחורי ומלפני - השלכתי הטלית שתי כנפות לאחור ושתי כנפות לפני. על יד שמאל אני קושר בה תפילין של יד, ובה אני אוהו ציציותי בזמן ק"ש.

104. "והיה לכם לציצית וראיתם אותה וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אותם" - ידועים דברי רבי מאיר (חולין פט.). מה נשתנה תכלת מכל הצבעונין? מפני שתכלת דומה לים, וים לרקיע, ורקיע לאבן ספיר, ואבן ספיר דומה לכסא הכבוד. ושאל רבי חזקיהו מישקובסקי שליט"א: אם המטרה להזכיר את כסא הכבוד, מדוע צריך להסתכל בתכלת שדומה לים שדומה לרקיע, הרי אפשר להסתכל על הים, ובכך לזכור המצוות? או להסתכל בצבע התכלת של הרקיע ולזכור את מצוות ה'?

ברם, לא הראייה לבד היא זו שמזכירה את המצוות, אלא קדושת מצות ציצית יחד עם הראייה, זה מה שמזכיר את כל מצוות ה'. ה"חפץ חיים" אומר: אכן ציצית 'מוזכרה' את כל המצוות, אך כדי שיוכל האדם 'לזכור' המצוות, ראשית עליו כל ללמוד אותן, לדעת את המצוות, ללמוד את סדר המצוות הקצר או ספרים אחרים של מניין המצוות, כי בלי זה, אלו מצוות 'תזכיר' לו הציצית? (יחי ראובן).

105. "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם" (טו, לט). לכאורה הפסוק היה צריך לומר להיפך "ולא תתורו אחרי עיניכם ואחרי לבבכם" וכמו שאחז"ל עין רואה ולב חומד?

בספרי (כאן) איתא "ולא תתורו אחרי לבבכם" מגיד שהעיניים הולכות אחר הלב או הלב אחרי העיניים. אמרת, והרי יש סומא שעושה תועבות, הא מה ת"ל "ולא תתורו אחרי לבבכם" - מגיד שהעיניים הולכות אחרי הלב. וכתב המלבי"ם דעת רבים שהתעוררות חמדת הלב אל העבירה באה מסיבת החושים, כמ"ש עין רואה ולב חומד, ואמרו שאין אדם מתאוה אלא ממה שראו עיניו, "אמנם חז"ל דייקו להפך, כי לולא קדמו ציורי התאוה למשול בלב בדרך רע או דרכי המינות שמשלו בלב להסיר מפניו יראת ה' ופחדו, לא היה נפעל ממראה עיניו, ומה שנפעל ממראה עיניו אל התאוה, זה אות כי בלבבו כבר סללו ציורי התאוה מסילה בלבבו מקודם, וקדמו בלבבו מחשבות און להקל ביראת ה' המשקף על נסתרי... ולולא ציורי התאוה שקננו בלבבו לא יתפעל מראות עיניו, וע"כ הקדים "ולא תתורו אחרי לבבכם" - שהוא הקודם לצייר ציורי התאוה ומדות הרעות, ואז יתור אחר עיניו. והביאו ראייה שגם הסומא יעשה תועבות אף שלא ראה בעיניו.

106. היכן מסתתרים בפרשה תרי"ג מצוות?

"וזכרתם את כל מצוות ה'" (טו, לט), פירש"י: 'ציצית' בגימטריה 600 + 8 חוטים של הציצית + 5 קשרים = 613 כמנין תרי"ג מצוות.

107. אלו מצוות שקולות כנגד כל מצוות התורה?

שבת וציצית (טו, מא ברש"י), וכן מצוות תלמוד תורה כנגד כולם. וכן מי שלא עובד עבודה זרה (רש"י פרשת משפטים פרק כ"ג).

108. איזה דבר יהיה מותר בשבת, ויהיה אסור ביום חול?

לבוש טלית פסולה. בשו"ע (סי"ג ס"ג) מובא: אדם שנודע לו בשבת שהטלית שעליו פסולה, אם הוא במקום האסור בטלטול מדרבנן - מותר לו להשאיר הטלית עליו. אבל ביום חול חייב לפשוט מיד הטלית (תורתך שעשועי דף 348).

109. היכן מצינו בתורה פסוק המתחיל ומסתיים באותן ג' מילים עצמן?

בעל ה"תניא" ישב פעם עם אחד מגדולי ישראל ודברו בדברי תורה. שאל אותו גדול בישראל: היכן מצאנו בתורה פסוק המתחיל ומסתיים באותן שלוש מילים עצמן? אמר לו בעל ה"תניא": "מדובר בפסוק שבו משה רבנו לא אמר אמת"... הפסוק הוא הפסוק המסיים את פרשתנו (טו, מא) "אני ה' אלוקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים... אני ה' אלוקיכם". והפסוק לא מסתיים ב"אמת"! (אש דת).

110. כמה מצוות יש בפרשת שלח-לך?

2 מצוות עשה, ומצווה אחת לא תעשה, ס"ה 3 מצוות.

111. כמה פסוקים יש בפרשת שלח-לך?

119 פסוקים.

"טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף"